

Vesihuollon kehittämissuunnitelma ja palvelutason määrittelemine pähkinänkuoressa

Sisältö

1	Kunnan tulee kehittää alueensa vesihuoltoa	3
2	Palvelutason määrittäminen on omistajaohjauksen väline	4
3	Mitä vesihuollon kehittämissuunnitelman tulisi sisältää?	6

Kirjoittaja: Henna Luukkonen
Piirroskuvat: Markku Mäkelä

© Suomen Kuntaliitto
ISBN 978-952-293-375-1 (pdf)
Helsinki 2016

1 Kunnan tulee kehittää alueensa vesihuoltoa

Vesihuoltolain mukaan kunnan on kehitettävä alueensa vesihuoltoa yhdessä kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten, talousvettä ja raakavettä toimittavien tukkulaitosten, jäteveden käsittelylaitosten sekä muiden kuntien kanssa. Kehittäminen edellyttää suunnittelua, johon hyvä työväline on vesihuollon kehittämissuunnitelman laatiminen.

Vesihuollon kehittämisen suunnittelu on pitkän tähtäimen suunnittelua. Suunnittelun aikana arvioidaan vesihuollon kehittämistarpeita keskimäärin 20 vuoden päähän.

Vesihuollon kehittäminen onkin ylätasolla tapahtuvaa strategista suunnittelua, jossa kunta linjaa miten erilaiset vesihuollon tarpeet tulevaisuudessa tyydytetään.

Vesihuollon kehittämissuunnitelma on siten myös omistajaohjauksen väline. Kehittämistoimenpiteisiin liittyvien linjausten lisäksi kunta voi kehittämissuunnitelmassa asettaa vesihuoltopalveluiden tuottamiselle laatutavoitteita eli määritellä vesihuollon palvelutason, joka otetaan huomioon kehittämistarpeiden arvioinnissa.

Yhdyskuntarakenteen muuttuminen, taloudellisen tilanteen kiristyminen, vesihuollon rakenteiden ikääntyminen ja niihin liittyvä korjausvelka, ilmastonmuutokset, kuntaliitokset sekä lisääntyvä ylikunnallinen yhteistyö kasvattavat vesihuollon kehittämissuunnitelman merkitystä kunnan strategisen suunnittelun välineenä. Systemaattisen suunnittelun avulla toimintaympäristön muuttumisen asettamiin vaatimuksiin voidaan vastata hallituin, tehokkain ja taloudellisin toimenpitein.

Vesihuollon tulevaisuuden tarpeet perustuvat pitkälti kunnan alueiden käytön ratkaisuihin. Siksi kunnan maankäytön suunnittelulla tulisi olla vesihuollon kehittämisen suunnittelussa merkittävä rooli. Jotta maankäytön suunnittelun näkökohdat tulevat riittävästi otetuiksi huomioon vesihuollon kehittämisessä, on hyvä vaihtoehto laatia vesihuollon kehittämissuunnitelma vähintään yleiskaavan laatimisen yhteydessä. Koska esimerkiksi kunnan maankäyttö muuttuu jatkuvasti, on kehittämissuunnitelma kuitenkin tarpeen päivittää säännöllisesti, esimerkiksi 4–6 vuoden välein.

Vesihuollolla on yhteyksiä useisiin eri toimialoihin, joten vesihuollon kehittämistehtävää voidaan pitää usean eri toimialan yhteisenä tehtävänä. Kehittämissuunnitteluun tulee osallistua ainakin seuraavien tahojen:

- keskushallinto
- maankäytön suunnittelu
- kunnan vesihuoltolaitos
- muut kunnan alueella toimivat vesihuoltolaitokset, vesiosuuskunnat, vesihuoltolaitoksille vettä toimittavat ja niiden jätevesiä käsittelevät toimijat
- tekninen toimi
- kunnan ympäristönsuojeluviranomainen
- kunnan terveysuojeluviranomainen
- pelastuslaitos
- alueen ELY-keskus
- jätelaitos (lietteiden osalta)
- jätehuoltoviranomainen (sako- ja umpikaivolietteiden osalta)
- mahdollisuuksien mukaan myös naapurikuntien yhdyshenkilöt

2 Palvelutason määrittely on omistajaohjauksen väline

Vesihuollon palvelutasolla tarkoitetaan vesihuoltolaitoksen palveluille asetettuja tavoitteita. Kunta omistajana voi määrittellä omalle vesihuoltolaitokselleen palvelutason omistajaohjauksen näkökulmasta. Tällöin **palvelutaso on lähtökohtaisesti kunnan omistajaohjauksesta vastaavan kunnanhallituksen strateginen linjaus.**

Omistajan näkökulmasta olennaisia asioita vesihuoltolaitoksen toiminnassa ovat palvelun laatu, toimintavarmuus ja taloudellista tehokkuus. Palvelutaso määrittellään valitsemalla tunnusluvut, jotka kuvaavat mahdollisimman hyvin palvelun laatua, toimintavarmuutta ja taloudellista tehokkuutta. Valituille tunnusluville asetetaan tavoitearvot, joiden toteutumista seurataan säännöllisesti.

Palvelutason toteutumisen seurannasta vastaisi omistajaohjauksesta vastaava kunnanhallitus. Seuranta voidaan toteuttaa esimerkiksi neljännesvuosittain tai vuosittain.

Omistajaohjauksen näkökulmasta asetettava palvelutaso voidaan määrittellä ainoastaan kunnan omalle vesihuoltolaitokselle, ei esimerkiksi vesiosuuskunnille. Kunnan on kuitenkin syytä harkita neuvottelemista vesiosuuskuntien kanssa palvelutason määrittelyä myös niille. Määrittelyllä palvelutaso myös vesiosuuskunnille ja muille mahdollisille toimijoille voidaan varmistaa vesihuoltopalveluiden laatu koko kunnan alueella.

Hyviä tunnuslukuja vesihuoltolaitoksen palvelutason määrittelyä varten ovat esimerkiksi seuraavat tunnusluvut:

- Vedenhankinnan toimintavarmuusluokka (I, II, III tai 0)
- Laatuvaatimukset ja -suositukset täyttävä talousveden laatu (%)
- Toiminnan tuotot/toiminnan kulut
- Investointien tulorahoitus (%)
- Omistajan (kunnan) tuki investointeihin (%)
- Putkirikoissa ilman vettä olevien asukasaika vuodessa (h/vuosi)
- Verkostojen korjausvelan muutos
- Saneerausinvestointien osuus kokonaisinvestoinneista/taseen loppusummasta

Vedenhankinnan toimintavarmuusluokka sekä laatuvaatimukset ja -suositukset täyttävä talousveden laatu kuvaavat vesihuoltolaitoksen toimittamien palveluiden toimintavarmuutta. Vesihuoltolaitoksen taloudellista tehokkuutta kuvaavat toiminnan tuottojen ja kulujen suhde, investointien tulorahoitus sekä omistajan tuki investointeihin. Verkostojen korjausvelasta ja sen taittamisesta kertovat putkirikoissa ilman vettä olevien asukasaika, saneerausinvestointien suuruus suhteessa kokonaisinvestointeihin ja taseen loppusummaan sekä verkostojen korjausvelan muutos.

Palvelutasoa voidaan tarvittaessa täydentää vesihuoltolaitoksen toimintaa tarkemmin kuvaavilla tunnusluvuilla. Näiden tunnuslukujen seuraamisvelvollisuus on luontevaa osoittaa vesihuoltolaitoksen toimintaa ohjaavalle toimielimelle, joka voi olla esimerkiksi tekninen lautakunta, liikelaitoksen johtokunta tai osakeyhtiön hallitus.

Palvelutaso määritellään vesihuollon nykytilan selvittämisen jälkeen ja sitä voidaan tarvittaessa tarkentaa vielä kehittämisen suunnittelun edetessä. Palvelutasoa määriteltäessä on tarpeen tehdä yhteistyötä vesihuoltolaitoksen

kanssa, jotta palvelutaso pystytään määrittelemään järkeväksi myös vesihuoltolaitoksen näkökulmasta. **Palvelutaso ohjaa yhtenä tekijänä vesihuollon kehittämistarpeiden ja -toimenpiteiden tunnistamista ja arviointia.**

3 Mitä vesihuollon kehittämissuunnitelman tulisi sisältää?

Vesihuollon kehittämissuunnitelmassa käsitellään kaikki vesihuollon osa-alueet. Suunnittelutyön aikana määritetään kunkin vesihuollon osa-alueen nykytila, jonka perusteella määritellään haluttu palvelutaso. Nykytilan ja palvelutason perusteella arvioidaan kehittämistarpeet sekä niiden ratkaisemiseksi tarvittavat kehittämistoimenpiteet.

Alla on kuvattu vesihuollon kehittämissuunnitelman sisältömalli.

1. Johdanto vesihuollon kehittämiseen

Tausta suunnitelman laatimiselle ja kuvaus laatimisprosessista

2. Tiivistelmä

3. Käsitteet

4. Tavoitteet ja viitekehys

Kuvaus seuraavista aihepiireistä

- Vesihuollon alueellinen kehittäminen
- Kunnan tavoitteet vesihuollossa
- Kunnan vesihuoltotilanne
- Väestöennusteet
- Kaavoitustilanne
- Vesivarat
- Luonto ja ympäristö
- Elinkeinorakenne

5. Vesihuollon palvelutaso

Asetetaan kunnan vesihuoltolaitokselle palvelutaso tunnuslukujen avulla

6. Vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden laajuus

Arvioidaan vesihuollon järjestämisvelvollisuus sekä esitetään kartalla kaikkien kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden laajentamis- ja supistamistarpeet.

7. Kunnan vesihuoltolaitos

Vedenhankinta ja -jakelu

- Arvioidaan veden riittävyys ottaen huomioon nykyiset ja suunnitellut vedenottamot, vesilain mukaiset luvat, sopimukset veden toimittamisesta ja hankkimisesta ja suurasukkaat.
- Arvioidaan veden riittävyyden, raaka- ja talousveden laadun tai toimintavarmuuden parantamisen perusteella vedenhankinnan kehittämistarpeet, joita voivat olla vedenottamoiden korvaaminen tai lisääminen, käsittelyn tehostaminen tai varavesiyhteyksien toteuttaminen.

Jäteveden käsittely ja johtaminen sekä lietteiden käsittely

- Arvioidaan jäteveden käsittelyn kapasiteetin sekä käsittelyn tehokkuuden riittävyttä ottaen huomioon arviot tulevaisuuden jätevesivirtaamasta ja jäteveden käsittelylle asetetuista velvoitteista.
- Arvioidaan lietteenkäsittelyn kapasiteetti sekä sen kehittämistarpeet

-
- Arvioidaan sako- ja umpikaivolietteen vastaanoton kehittämistarpeet

Vesihuoltolaitoksen verkostot

- Arvioidaan saneeraustarve tunnuslukujen ja verkostotietojen perusteella sekä määritetään saneerausten priorisoimisen periaatteet ja kunnan saneeraamiselle asettamat tavoitteet
- Arvioidaan verkosto-omaisuuden arvonmäärityksen sekä korjausvelan laskennan kehittämistarpeet
- Kirjataan vuotovesien määrän vähentämisen toimenpiteet: sekaviemäroinnin vähentäminen sekä kiinteistöiltä johtuvien hulevesien selvittäminen

Vesihuollon maksut

- Arvioidaan vesihuoltolaitoksen talouteen ja maksuihin liittyvät kehittämistarpeet tunnuslukujen, halutun palvelutason sekä tunnistettujen kehittämistarpeiden perusteella

8. Vesiosuuskunnat

Arvioidaan vesiosuuskuntien verkostoihin, vedenhankintaan, jäteveden käsittelyyn, talouden sekä häiriötilanteisiin varautumisen kehittämistarpeet

9. Verkostojen ulkopuolisten alueiden vesihuolto

Arvioidaan kiinteistökohtaisen vesihuollon kehittämisen vaihtoehdot

10. Varautuminen häiriötilanteisiin

Arvioidaan varautumiseen liittyvien suunnitelmien, kuten kunnan valmiussuunnitelman ja vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelman, päivittämistarve sekä varautumiseen liittyvien suunnitelmien muodostaman kokonaisuuden yhteensopivuus.

Arvioidaan häiriötilanteisiin varautumisen sekä häiriötilanteissa toimimisen kannalta olennaiset toimenpiteet ja investointitarpeet.

11. Hulevesien hallinta

Tunnistetaan hulevesien hallintaan liittyvät kehittämistarpeet, esimerkiksi kunnan hulevesijärjestelmän laajentamiseen liittyvät tarpeet, vesihuoltolaitoksen huleveden viemärintialueen päivittämistarpeet sekä hulevesien hallinnan suunnitteluun ja järjestelmien määrittelyyn liittyvät kehittämistarpeet.

Arvioidaan hulevesien hallinnasta perittävien maksujen kehittämistarpeet.

12. Vesihuollon organisaatiot kunnassa

Arvioidaan tarve kunnan vesihuoltolaitoksen organisaatiomuodon kehittämiseksi, yhteistyömahdollisuuksia naapurikuntien kanssa sekä vesiosuuskuntien yhteistyömahdollisuuksia.

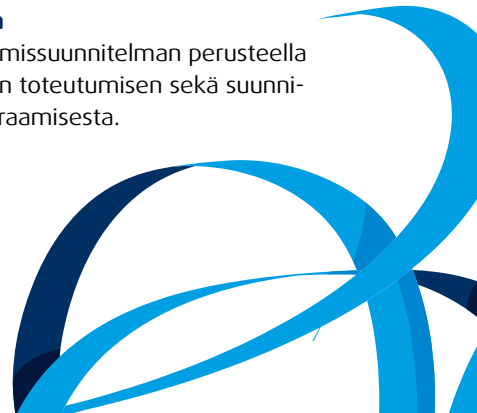
13. Toimenpideohjelma ja vaikutukset

Esitetään suunnittelun aikana tunnistettujen kehittämistarpeiden ja niihin perustuvien toimenpidevaihtoehtojen arvioinnin perusteella vesihuollon kehittämisen kannalta olennaiset toimenpiteet ja niiden aikataulus.

Arvioidaan toimenpiteiden vaikutuksia kunnan, vesihuoltolaitoksen, asukkaiden ja elinkeinoelämän toimintaan.

14. Seurantasuunnitelma

Sovitaan vesihuollon kehittämissuunnitelman perusteella laaditun toimenpideohjelman toteutumisen sekä suunnitelman ajantasaisuuden seuraamisesta.

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711, faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net

Helsinki 2016